

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ

Rīgā, 2004. gada 23. aprīlī

lietā Nr. 2003-15-0106

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aivars Endziņš, tiesneši Romāns Apsītis, Aija Branta, Ilma Čepāne, Juris Jelāgins, Gunārs Kūtris un Andrejs Lapse,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85.pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu un 28.¹ pantu,

pēc Armanda Altmaņa un Kaspara Zandberga konstitucionālajām sūdzībām

rakstveida procesā 2003. gada 9. decembra, 2004. gada 4. februāra un 2004. gada 30. marta tiesas sēdēs izskatīja lietu

„Par Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 211 „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumi” 9. un 94. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 111. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 76. panta sestā daļa noteic: „Apcietināto ievietošanas un izvietošanas kārtību, dienas kārtību, tiesības un

pienākumus, medicīnisko aprūpi un materiālo nodrošinājumu, drošības pasākumus, kārtību, kādā apcietinātie tiek atbrīvoti no izmeklēšanas cietuma vai pārcelti uz citu brīvības atņemšanas iestādi, nosaka Ministru kabinets.”

Ministru kabinets saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 76. panta sesto daļu 2003. gada 29. aprīlī izdeva noteikumus Nr. 211 „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumi” (turpmāk – Izmeklēšanas cietumu noteikumi). Tie stājās spēkā 2003. gada 1. maijā.

Izmeklēšanas cietumu noteikumi paredz kārtību, kādā aizdomās turētās, apsūdzētās un tiesājamās personas, kurām piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums (turpmāk – apcietinātie), ievietojamas un izvietojamas izmeklēšanas cietumā, šo personu dienas kārtību, tiesības un pienākumus, medicīnisko aprūpi un materiālo nodrošinājumu, kā arī drošības pasākumus un kārtību, kādā apcietināto atbrīvo no izmeklēšanas cietuma vai pārceļ uz citu brīvības atņemšanas iestādi.

Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkts paredz: „Apcietinātā lietošanā atstāj priekšmetus šo noteikumu 2. pielikumā noteiktajā daudzumā un sortimentā, kā arī tos pārtikas produktus, kurus var iegādāties izmeklēšanas cietuma veikalā (3. pielikums).”

2. pielikuma 11. punkts noteic, ka pie apcietinātā var atrasties cietuma veikalā iegādātie pārtikas produkti.

Saskaņā ar 3. pielikumu apcietinātais izmeklēšanas cietuma veikalā var iegādāties šādus pārtikas produktus: 1) maizi un maizes izstrādājumus; 2) piena produktus; 3) žāvētu un pusžāvētu gaļu, tās izstrādājumus un speķi; 4) sālītas zivis, kurām nav vajadzīga termiskā apstrāde, un žāvētas zivis; 5) visu veidu konservus (piena, gaļas, zivju, dārzeņu un augļu konservi); 6) cukuru, cukura aizvietotāju un konditorejas izstrādājumus; 7) konfektes un šokolādes izstrādājumus; 8) dārzeņus, augļus, kaltētus augļus, biezeņus, džemus, ievārījumus, medu un riekstus; 9) sāli, tomātu mērci, kečupu, mārrutkus, sinepes un čipsus; 10) tēju, kafiju, kakao, sauso buljona koncentrātu, minerālūdeni, sulu un bezalkoholiskos dzērienus; 11) ātrās pagatavošanas

pirmos un otros ēdienus (piemēram, zupas, putras), kuriem nav vajadzīga ilgstoša termiska apstrāde.

Savukārt Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94. punkts paredz: „Apcietinātajiem, kurus par disciplīnas pārkāpumiem ievieto soda izolatorā, nav tiesību izmantot satikšanos, iegādāties pārtikas produktus, nosūtīt vai saņemt vēstules, lietot galda spēles; viņiem ir aizliegts smēķēt.”

Apcietināto dienas uztura normas ir noteiktas Ministru kabineta noteikumu Nr. 339 „Noteikumi par apcietināto, administratīvi arestēto un administratīvi aizturēto personu uztura, mazgāšanas līdzekļu un personīgās higiēnas līdzekļu normām” (turpmāk – Noteikumi Nr. 339) 2.pielikumā. Šie noteikumi pieņemti 2002. gada 6. augustā un ir spēkā kopš 2002. gada 10. augusta.

Eiropas Padomes Ministru komiteja 1987. gada 12. februārī pieņēma rekomendāciju Nr. R(87)3 „Eiropas ieslodzījuma vietu noteikumi” (*Council of Europe Committee of Ministers Recommendation No. R (87) 3 on the European prison rules*) un ieteica Eiropas Padomes dalībvalstīm savos likumos un praksē ievērot tajā ietvertos principus.

Eiropas ieslodzījuma vietu noteikumu 25. punkta 1. apakšpunkts noteic, ka „saskaņā ar veselības aizsardzības iestāžu noteiktajiem standartiem ieslodzījuma vietas administrācijai paredzētajā laikā jānodrošina ieslodzītie ar ēdienu, kas tiek pienācīgi sagatavots un pasniegts. Kvalitātes un daudzuma ziņā uzturam jāatbilst mūsdienu higiēnas un dietoloģijas prasībām, kā arī ieslodzītā vecumam, veselības stāvoklim, darba specifikai, un, cik iespējams, arī reliģiskajām un kultūras prasībām.”

Turklāt gan Latvijas Republikas Satversmē (turpmāk – Satversme), gan Latvijai saistošajos starptautiskajos līgumos, gan arī Krimināllikumā ietverta nevainīguma prezumpcija. Satversmes 92. pants paredz, ka ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Šāds noteikums ietverts arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembrī pieņemtās Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 11. pantā, ANO

Ģenerālās Asamblejas 1966. gada 16. decembrī pieņemtā Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 14. pantā, Eiropas Padomes 1950. gada 4. novembra Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā, kā arī Latvijas Krimināllikuma 1. panta otrajā daļā.

2. Konstitucionālo sūdzību iesniedzēji A. Altmanis un K. Zandbergs (turpmāk – iesniedzēji) lūdz izvērtēt, vai Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkta norma, kas noteic, ka pie apcietinātā var atrasties tikai izmeklēšanas cietuma veikalā iegādātie pārtikas produkti, un Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94.punkta norma, kas noteic, ka apcietinātajam, kurš par disciplīnas pārkāpumiem ievietots soda izolatorā, nav tiesību iegādāties pārtikas produktus, atbilst Satversmes 91. un 111. pantam.

Satversmes 91. pants noteic: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.” Savukārt Satversmes 111. pants paredz: „Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.”

Iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētais Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9.punkts aizskar viņiem Satversmē un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātās tiesības vairāku apstākļu dēļ.

Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkts liedzot apcietinātajiem saņemt pārtikas produktus sūtījumu un pienesumu formā, jo produktus ir iespējams iegādāties izmeklēšanas cietuma veikalā. Šī norma esot pretrunā ar personai Satversmē garantētajām tiesībām uz veselību. A. Altmanis norāda, ka Satversmes 111. panta norma uzliekot valstij par pienākumu aizsargāt ikvienas personas tiesības un pienākumu saglabāt pašai sev iespējami augstāko veselības līmeni, kā arī, izņemot noteiktus gadījumus, uzliekot valstij par pienākumu atturēties no darbībām, kas traucē personai realizēt šīs tiesības. Apstrīdētais Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkts turpretim nepamatoti ierobežojot apcietināto iespējas pašiem rūpēties par savas veselības aizsardzību. Iesniedzēja tuvinieki nevarot atļauties sūtīt naudu, lai viņš nepieciešamos

pārtikas produktus iegādātos cietuma veikalā. Minētajā pantā noteiktā kārtība esot attaisnojama attīstītajās Eiropas valstīs, kur valsts nodrošinot apcietinātajiem pietiekamu uzturu un tāpēc viņiem neesot nepieciešami tuvinieku piegādātie papildu pārtikas produkti.

Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkts esot pretrunā arī ar Satversmē noteikto diskriminācijas aizliegumu, jo tas nosakot apcietinātajiem diskriminējošus noteikumus salīdzinājumā ar notiesātajiem, kuriem pārtikas sūtījumi un pienesumi cietumā esot atļauti. Notiesātajiem esot tiesības saņemt arī nepārtikas preces, piemēram, higiēnas priekšmetus un cigaretes. Apcietinātajiem šādu tiesību neesot.

Saskaņā ar nevainīguma prezumpciju neesot pieļaujams ierobežot apcietināto pamattiesības tik lielā mērā kā notiesātajiem, jo, kamēr apcietināto vaina nav pierādīta, viņi uzskatāmi par nevainīgiem. Attiecībā uz apcietinātajiem esot pieļaujami vienīgi tādi ierobežojumi, kas nepieciešami kriminālprocesuālo darbību veikšanai un ieslodzījuma vietas drošības garantēšanai.

Iesniedzēji uzskata, ka Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94.punkts aizskar viņiem Satversmē un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātās tiesības vairāku apstākļu dēļ.

Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94. punkts apcietinātajiem, kuri ievietoti soda izolatorā, liedz iegādāties pārtikas produktus par pašu līdzekļiem izmeklēšanas cietuma veikalā. Tas ierobežojot Satversmē un starptautiskajos tiesību aktos nostiprinātās tiesības uz veselību, jo iesniedzējiem esot liegtas tiesības nodrošināt sevi ar nepieciešamo pārtiku. Valsts noteiktās pārtikas devas tikai daļēji nodrošinot organismam nepieciešamos vitamīnus, minerālus, taukskābes un proteīnus.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem iesniedzēji rakstveida atzinumos pilnībā uztur savu konstitucionālajās sūdzībās izteikto viedokli.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – **Ministru kabinets** – atbildes rakstā norāda, ka apstrīdētais Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkts nav pretrunā ar Satversmes 111. pantu šādu iemeslu dēļ.

Pieņemot Izmeklēšanas cietumu noteikumus, esot ņemts vērā, ka ikviens apcietinātais, atrodoties cietumā, ir pilnīgā valsts apgādībā un trīs reizes dienā saņem siltu ēdienu pēc noteiktām uztura normām. Šīs normas esot izstrādātas atbilstoši Eiropas ieslodzījuma vietu noteikumu 25. punktam un saskaņotas ar Labklājības ministriju un Latvijas Pārtikas centru attiecībā uz organisma normālas dzīvības funkciju norises nodrošināšanai nepieciešamo proteīnu, taukskābju, minerālu un vitamīnu daudzumu. Kvalitātes un daudzuma ziņā šis uzturs esot maksimāli pietuvināts mūsdienu sanitāri higiēniskajām un dietoloģijas prasībām un diferencēts atkarībā no apcietinātā vecuma un veselības stāvokļa. Apcietinātajiem esot iespēja bez ierobežojuma papildus iegādāties kvalitatīvus pārtikas produktus cietumu veikalos. Tāpat apcietinātajiem esot atļauts bez ierobežojuma saņemt naudas pārvedumus.

Pieņemot Izmeklēšanas cietumu noteikumus, esot ņemts vērā, ka cietumu administrācija nevarot pārbaudīt pienesumu un sūtījumu veidā piegādāto pārtikas produktu kvalitāti, jo neesot iespējas noteikt to izcelsmi. Tātad šādi produkti varot izraisīt apcietinātajiem kuņģa un zarnu trakta infekcijas slimības.

Ar pārtikas pienesumiem cietumos nonākot liela daļa narkotisko un psihotropo vielu, kas tiekot slēptas pārtikas produktos. Tas neveicinot kārtības uzturēšanu cietumos. Arī daudzās citās valstīs pārtikas produktu pienesumi un sūtījumi esot atcelti.

Ministru kabinets atbildes rakstā norāda, ka apstrīdētais Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94.punkts nav pretrunā ar Satversmes 111. pantu vairāku iemeslu dēļ.

Apcietināto ievietošana soda izolatorā esot paredzēta arī citu valstu normatīvajos aktos un atzīta par pieļaujamu Eiropas Cilvēktiesību tiesas un citu valstu konstitucionālo tiesu praksē. Kārtības noteikumi paredzot tikai daļēji

ierobežot soda izolatorā ievietoto personu tiesības: satikšanos, pārtikas produktu iegādi, korespondences nosūtīšanu un galda spēļu lietošanu. Soda izolatorā ievietotie apcietinātie trīs reizes dienā saņemot siltu ēdienu un, ja tas nepieciešams, tiek nodrošināti ar ārsta noteikto uzturu, ņemot vērā viņu veselības stāvokli. Tādējādi apcietinātajiem neesot liegta iespēja saņemt cilvēka organismam nepieciešamo minimālo pārtikas daudzumu un viņu veselība un dzīvība neesot apdraudēta.

4. Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem **tieslietu ministrs** norādījis, ka apstrīdētās tiesību normas ir izdotas uz likuma pamata. Apcietinātajiem izmeklēšanas cietumā esot atļauts bez ierobežojumiem saņemt naudas pārvedumus, tādējādi tiem esot iespēja papildu pārtikas produktus iegādāties cietuma veikalā.

5. **Latvijas Pārtikas centrs**, atbildot uz Satversmes tiesas uzdotajiem jautājumiem, norāda, ka dienas uztura devas, kuras noteiktas apcietinātajiem, nedaudz atšķiras no „Ieteicamajām enerģijas un uzturvielu devām Latvijas iedzīvotājiem” (turpmāk – IEUD). Galvenokārt trūkstot kalcija. Pārtikas centrs uzskata, ka ilgstošā laika periodā šāds nesabalansēts uzturs var radīt veselības problēmas.

Secinājumu daļa

6. Satversmes 111. pants noteic, ka „valsts aizsargā cilvēka veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu”.

Tiesības uz veselību pieder pie sociālajām tiesībām. Satversmes tiesa jau iepriekš vairākos spriedumos interpretējusi Satversmes 111. pantā ietvertās personas pamattiesības, ņemot vērā arī starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ietvertās normas un to piemērošanas praksi. Tā Satversmes tiesa

atzinusi, ka „no Satversmes 111. pantā noteiktā, proti, ka „valsts aizsargā cilvēka veselību”, izriet ne vien valsts pienākums noteiktos gadījumos un līmenī, kas cieši saistīts ar valsts ekonomiskajām iespējām, veikt pasākumus, lai aizsargātu cilvēku veselību, bet arī valsts pienākums atturēties no tādām darbībām, kas ierobežo iespējas katrai personai pašai rūpēties par savas veselības aizsardzību. Tas ir, saskaņā ar Satversmes 111. pantu ikvienai personai zināmās robežās ir tiesības veikt pasākumus, ko tā uzskata par nepieciešamu savas veselības nodrošināšanai” (*Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 1. punkts*).

Veselības aizsardzība ir saistīta arī ar uzturu. Apstrīdētās normas tieši nenosaka pārtikas pienesumu aizliegumu apcietinātajiem. Tas netieši izriet no Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punkta, kas noteic, ka „apcietinātā lietošanā atstāj priekšmetus šo noteikumu 2. pielikumā noteiktajā daudzumā un sortimentā, kā arī tos pārtikas produktus, kurus var iegādāties izmeklēšanas cietuma veikalā”. Līdz ar to Izmeklēšanas cietumu noteikumi reglamentē ne tikai pārtikas produktu daudzumu un sortimentu, kas var atrasties pie apcietinātā, bet arī veidu, kādā apcietinātais var iegūt pārtikas produktus.

7. Satversmes 116. pants noteic, ka „personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu.”

Satversmes 116. pantā nav minētas 111. pantā garantētās tiesības, tomēr tas nenozīmē, ka šīs pamattiesības ir absolūtas. Satversme ir vienots veselums, un tajā ietvertās normas tulkojamas sistēmiski. Satversmes tiesa 2002. gada 22. oktobra spriedumā lietā Nr. 2002-04-03 secināja: pieņemums, ka Satversmes 111. pantā paredzētajām katras konkrētās personas tiesībām vispār

nevar noteikt ierobežojumus, nonāktu pretrunā gan ar citos Satversmes pantos garantētajām citu personu pamattiesībām, gan ar Satversmes 89. pantā noteikto valsts pienākumu aizsargāt personas pamattiesības, gan ar pašā 111. pantā paredzētajām citu personu tiesībām uz veselību, gan arī ar citām Satversmes normām (*sk. minētā sprieduma secinājumu daļas 2. punktu*).

Līdz ar to apstākļos, kad sabiedrībai svarīgu interešu aizsardzības nolūkā nepieciešams ierobežot personas vai personu grupas tiesības, būtiski ir nodrošināt samērīgumu starp ierobežojumu un sasniedzamo mērķi. Tādēļ tiesai jāizvērtē, vai ar apstrīdēto normu radītais tiesību uz veselības aizsardzību ierobežojums atbilst šādām prasībām:

- a) vai tas ir noteikts ar likumu;
- b) vai tas atbilst leģitīmam mērķim, kuru valsts vēlas sasniegt, nosakot šo ierobežojumu;
- c) vai tas atbilst samērīguma principam.

8. Satversmes tiesa ir noteikusi, ka „apcietināto pamattiesību ierobežošana pieļaujama vienīgi ar likumu vai uz likuma pamata” (*sk. Satversmes tiesas 2001. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-05-03 secinājumu daļas 6. punktu*).

Kā jau iepriekš norādīts, Izmeklēšanas cietumu noteikumi, kuru 9. un 94. punktā ietverti apcietinātā pamattiesību ierobežojumi, ir Ministru kabineta noteikumi. Tie pieņemti saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 76. panta sesto daļu, izsludināti likumā noteiktajā kārtībā un ir spēkā.

Tādējādi personu pamattiesību ierobežojumi ir noteikti, balstoties uz likumu.

9. Apcietināto brīvība ir ierobežota Latvijas Kriminālprocesa kodeksā noteiktajā kārtībā, lai novērstu varbūtību, ka apsūdzētais vai tiesājamais,

būdams brīvībā, izvairīsies no izmeklēšanas un tiesas vai traucēs patiesības noskaidrošanu krimināllietā, arī apdraudot vai ietekmējot krimināllietā liecinošās personas, vai izdarīs noziedzīgu darbību, kā arī lai nodrošinātu sprieduma izpildīšanu. Tas atzīstams par likumīgu mērķi, kura dēļ var ierobežot personas pamattiesības. Šajā gadījumā tiek aizsargāta demokrātiskā valsts iekārta un citu personu tiesības. Tāpat par likumīgu mērķi atzīstama arī pienācīgas kārtības uzturēšana ieslodzījuma vietā, ciktāl tā vērsta uz citu ieslodzīto personu, kā arī uz personāla tiesību un drošības aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 4. punktu*).

Ietverot Izmeklēšanas cietumu noteikumos apstrīdētos 9. un 94. punktu, proti, nosakot ierobežojumus attiecībā uz pārtikas produktu saņemšanu pienesumu un sūtījumu veidā, kā arī nosakot ierobežojumus attiecībā uz soda izolatorā ievietoto personu iespējām iegādāties pārtikas produktus cietuma veikalā, Ministru kabinets izvirza mērķi – uzturēt kārtību izmeklēšanas cietumos. Ar kārtības uzturēšanu jāsaprot ne tikai iekšējo kārtības noteikumu ievērošana un personāla aizsardzība. Tā citastarp ietver apcietināto drošības, kā arī veselības un dzīvības garantēšanu.

Tādējādi apstrīdētajām normām ir legītīms mērķis.

10. Apstākļi, ka persona atrodas apcietinājumā, proti, ka šai personai likumā noteiktā kārtībā ir ierobežotas Satversmes 94. pantā garantētās pamattiesības, vēl nenozīmē, ka līdz ar to jāierobežo arī citas šīs personas pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 3. punktu un 2003. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2002-18-01 secinājumu daļas 5.2.2. punktu*). Tātad nepieciešams izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā ir ierobežotas vēl citas Satversmē garantētās personas pamattiesības un, ja ir, vai šie ierobežojumi ir samērīgi.

Gan Satversmē, gan Latvijai saistošajos starptautiskajos tiesību aktos, gan arī likumā ir nostiprināta nevainīguma prezumpcija. Šī prezumpcija rada

pienākumu ikvienu personu, kuras vaina nav atzīta saskaņā ar likumu, uzskatīt par nevainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tādējādi ikviens apcietinātajiem, bet vēl nenotiesātajiem nosakāmais ierobežojums samērojams ar nevainīguma prezumpcijas principu. Pret personām, kuras uzskatāmas par nevainīgām līdz to vainas pierādīšanai, pieļaujami vienīgi tādi tiesību ierobežojumi, kas nepieciešami kriminālprocesuālo darbību veikšanai, kā arī kārtības un drošības uzturēšanai ieslodzījuma vietā (*sk. Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 4. punktu*).

Turklāt gadījumos, kad ir šaubas par Satversmē ietvertu cilvēktiesību normu saturu, tās tulkojamas pēc iespējas atbilstoši interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē. Tādējādi var piekrist iesniedzēju izteiktajam viedoklim, ka, izlemjot šo jautājumu, jāņem vērā arī Eiropas Padomes dokumentos ietvertās prasības. Tā Eiropas Padomes Ministru komitejas 1987. gada 12. februāra rekomendācijas Nr. R (87) 3 „Eiropas ieslodzījuma vietu noteikumi” 91. punkts noteic, ka „nav pieļaujami citi ierobežojumi kā vienīgi tie, kas nepieciešami soda procedūrai un ieslodzījuma vietas drošībai”.

Ministru kabinets kā pamatojumu apstrīdētajā normā ietvertajam ierobežojumam min apstākli, ka apcietinātie atrodas pilnīgā valsts apgādībā un trīs reizes dienā saņem siltu ēdienu pēc noteiktām normām. Šīs normas ir paredzētas Ministru kabineta noteikumu Nr. 339 1. pielikumā.

Apcietināto personu brīvību var ierobežot saskaņā ar likumu un visas sabiedrības interesēs. Taču, ja valsts izvēlas piemērot personai drošības līdzekli – apcietinājumu, valsts pienākums ir arī nodrošināt apcietināto ar iespējami pilnvērtīgu uzturu, lai apcietinātais ne tikai uzturētu dzīvības funkcijas, bet arī varētu saglabāt veselību.

Kā noskaidrots iepriekš, kārtības uzturēšana ieslodzījuma vietā ietver arī ieslodzījuma vietas drošības garantēšanu. Valsts uzdevums, piemērojot personām kā drošības līdzekli apcietinājumu, ir ne tikai gādāt, lai šīs personas neietekmē izmeklēšanu un neizvairās no tiesas, bet arī nodrošināt, lai

apcietinātajiem netiktu nodarīts kaitējums. Pārtikas pienesumi *per se* (paši par sevi) nevar radīt draudus ieslodzījuma vietas drošībai, taču šādus draudus var radīt to saturs.

Arī Ministru kabinets norādījis, ka nav iespējams pārbaudīt pārtikas pienesumu veidā piegādāto produktu izcelsmi, kvalitāti un to, ka ar pārtikas sūtījumiem un pienesumiem iespējams apcietinātajiem piegādāt narkotiskās un psihotropās vielas. Satversmes tiesa nenoliedz šīs problēmas esamību, taču atzīst, ka tā risināma kompleksi.

Kā secināts iepriekš, valsts pienākums ir nodrošināt apcietinātos ar iespējami pilnvērtīgu uzturu. Ja tas netiek nodrošināts, valstij būtu jācenšas rast citus līdzekļus, lai sasniegtu pārtikas sūtījumu un pienesumu aizlieguma legītīmo mērķi – nodrošināt kārtību brīvības atņemšanas iestādēs. Turklāt iesniedzēji vairākkārt uzsvēruši, ka valsts nodrošinātais uzturs ir nepietiekams veselības saglabāšanai. Arī viens no iesniedzējiem – A. Altmanis norādījis, ka viņam, tāpat kā citiem apcietinātajiem, kuru radiniekiem nav iespēju sūtīt viņiem naudas līdzekļus, pārtikas sūtījumu un pienesumu aizlieguma radītās sekas var būt nelabvēlīgas. Turklāt arī Labklājības ministrijas Pārtikas centrs atzinis, ka ar Noteikumiem Nr. 339 apstiprinātās dienas uztura normas ir nepilnīgas – kopējā enerģētiskā vērtība ir nepietiekama, trūkst gan olbaltumvielu, gan taukvielu, gan ogļhidrātu. Taču kā galvenais tiek minēts kalcija trūkums, jo vairākām apcietināto grupām dienas uztura normās vispār nav iekļauti piena produkti. Līdz ar to ilgstošā laika periodā šāds nesabalansēts uzturs var radīt veselības problēmas.

Ja apcietinātajiem netiek nodrošināts iespējami pilnvērtīgs uzturs, Izmeklēšanas cietumu noteikumu 9. punktā noteiktais pārtikas pienesumu un sūtījumu aizliegums ilgstošā laika posmā var ietekmēt šo personu veselību, tādējādi tas nav samērīgs ar izvirzīto legītīmo mērķi un neatbilst Satversmes 111. pantam.

11. Tā kā apstrīdētā norma ir pretrunā ar vienu no Satversmes pantiem – 111.pantu, nav nepieciešams izvērtēt tās atbilstību Satversmes 91. pantam.

12. Pieteikumos ietverts prasījums par Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94.punkta atbilstību Satversmes 91. un 111. pantam, tomēr no pieteikumiem un tiem pievienotajiem papildinājumiem, kurus iesniedzēji iesnieguši pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem, izriet, ka izvērtējama šīs apstrīdētās normas atbilstība tikai Satversmes 111. pantam.

Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94. punkts paredz, ka apcietinātajiem, kuriem par disciplīnas pārkāpumiem piemērots disciplinārsods – ievietošana soda izolatorā, ir noteikti vairāki ierobežojumi, arī ierobežojums iegādāties pārtikas produktus cietuma veikalā. Soda izolatorā apcietināto var ievietot uz laiku līdz piecpadsmit diennaktīm un tikai par rupjiem un sistemātiskiem izmeklēšanas cietumā noteiktā režīma pārkāpumiem.

Disciplinārsodi ir līdzekļi, kuru mērķis ir nodrošināt izmeklēšanas cietumu iekšējo kārtību, tātad jāsecina, ka minētais mērķis ir leģitīms (*sk. šā sprieduma 9. punktu*).

Latvijas Republikas Augstākā padome 1990. gada 4. maijā, pieņemot deklarāciju „Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos”, citastarp atzina par saistošiem „Minimālos standartnoteikumus par apiešanos ar ieslodzītajiem” [*pieņemti pirmajā ANO kongresā par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējiem, Ženēvā, 1955. gadā; atbalstīti ar ANO Ekonomiskās un sociālās padomes 1957. gada 31. jūlija rezolūciju 663 C (XXIV) un 1977. gada 13. maija rezolūciju 2076 (LXII)*]. Minēto standartnoteikumu 31. pamatprincipa 1. punkts noteic, ka „sodus, kas paredz stingru ieslodzījuma režīmu vai pārtikas samazināšanu, var uzlikt tikai pēc tam, kad ieslodzīto izmeklējais ārsts, kam rakstveidā jāapliecina, ka ieslodzītais var izciest šādu sodu”.

Taču Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94. punkts jālasa kopsakarā ar šo noteikumu 91., 93. un 96. punktu. Tie noteic, ka apcietinātos, kuri ievietoti soda izolatorā, nodrošina ar uzturu un dzeramo ūdeni, kā arī, ja tas nepieciešams viņu veselības stāvokļa dēļ, – ar ārsta noteiktu uzturu. Turklāt īpašā sarakstā ir noteikts, kurus priekšmetus apcietinātais var ņemt līdzi uz soda izolatoru.

Apcietinātajiem, kuri ievietoti soda izolatorā, uzturs tiek nodrošināts tādā pašā apjomā un kārtībā kā tiem apcietinātajiem, kuriem nav piemērots disciplinārsods. Līdz ar to nav pamata secināt, ka soda izolatorā ievietotajiem apcietinātajiem būtu samazināts uzturs vai radīti tādi apstākļi, kas ierobežotu viņu pamattiesības, kuras garantētas Satversmes 111. pantā. Turklāt personu soda izolatorā ievieto tikai uz īsu laiku.

Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94. punktā paredzētie Satversmes 111. pantā noteikto pamattiesību ierobežojumi, kas liedz soda izolatorā ievietotajām personām iegādāties pārtikas produktus cietuma veikalā, ir noteikti ar leģitīmu mērķi un ir samērīgi ar to.

Tādējādi apstrīdētais Izmeklēšanas cietumu noteikumu 94.punkts atbilst Satversmes 111. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. - 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Atzīt no Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 211 „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumi” 9. punkta izrietošo

pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegumu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 111. pantam un spēkā neesošu no 2004. gada 1. jūlija, ja Ministru kabinets līdz tam laikam nenodrošinās apcietināto dienas uztura normu atbilstību prasībām, kas noteiktas „Ieteicamajās enerģijas un uzturvielu devās Latvijas iedzīvotājiem”.

2. Atzīt Ministru kabineta 2003. gada 29. aprīļa noteikumu Nr. 211 „Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumi” 94. punktu par pārtikas produktu iegādi cietuma veikalā par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 111. pantam.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

A. Endziņš